

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากรูปแบบและวิธีการสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามบริบทสภาพแวดล้อมดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดกรอบแนวทางให้กับกลุ่มเป้าหมายในการตอบเป็นแบบสอบถามได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ครอบคลุม ผู้วิจัยจึงเลือกทำวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกลุ่มประชากรในการวิจัยคือ ปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในประเด็นด้านการเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิต ตลอดจนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำมาถ่ายทอดให้กับคนในชุมชน โดยกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 10 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากความรอบรู้ความสามารถ ความชำนาญและประสบการณ์ในการทำด้านการเกษตร 10 ปีขึ้นไป แสดงได้จากรายชื่อดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อำเภอ
1	นายปรีชา ปิয়ারมณั	เมืองจันทบุรี
2	นายธีรเชษฐ บำรุงรักษ์	มะขาม
3	นายอุดม วรรณรัฐ	ท่าใหม่
4	นายกิตติภูมิ พรเจีย	เขาคิชฌกูฏ
5	นายธีระ วงศ์เจริญ	มะขาม
6	นายอุทัย ดาวไสว	แหลมสิงห์
7	นางสาวทองใส สมศรี	ขลุง
8	นายปัญญา หมูคำ	โป่งน้ำร้อน
9	นางสาวอารีรัตน์ พูนपाल	แก่งหางแมว
10	นายสมศักดิ์ เลขการ	นายายอาม

ตารางที่ 3.1 รายชื่อปราชญ์ชาวบ้านที่ทำการสัมภาษณ์
ที่มา ทำเนียบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร สำนักงานสภาเกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 การค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาชนชาวบ้านที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นการค้นคว้าจากเอกสารเช่น ทำเนียบศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร คู่มือการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ของกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย (Field Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ส่วนที่ 3 การบันทึกข้อมูล ในการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยขณะสัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกประกอบกับใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสรุปและจัดหมวดหมู่ของคำตอบตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยนำมาใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าและใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้ นอกจากนี้คำถามที่จะถามยังมีความยืดหยุ่น ผู้วิจัยได้ปรับคำถามให้เป็นไปตามสถานการณ์ในขณะสัมภาษณ์ โดยประเด็นคำถามที่กำหนดเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย มีดังนี้

1. คุณลักษณะและบทบาทของประชาชนเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
 - 1.1 ทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะของประชาชนเกษตรกร
 - 1.2 บทบาทของประชาชนเกษตรกรและการมีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมและพัฒนาางานเกษตรกรรมในชุมชน
 - 1.3 การแสวงหาความรู้ของประชาชน / พฤติกรรมการเปิดรับสื่อต่าง ๆ
 - 1.4 การจัดการองค์ความรู้ของประชาชนก่อนการนำมาถ่ายทอดให้กับผู้รับ
 - 1.5 หลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาคนในชุมชนให้เกิดปัญญา
 - 1.6 หลักการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของชุมชนและสังคม
 - 1.7 หลักการทำตัวให้เป็นแบบอย่าง ให้คนยอมรับนับถือ

2. กลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดจันทบุรี

- 2.1 รูปแบบการสื่อสารในการเผยแพร่ภูมิปัญญาของปราชญ์ในปัจจุบัน
- 2.2 การวางแผนสื่อสารก่อนทำการสื่อสาร / การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (ผู้รับสาร)
- 2.3 ลักษณะการใช้ช่องทางการสื่อสารของปราชญ์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้
- 2.4 การจัดการเนื้อหา ข้อมูลความรู้ก่อนนำไปถ่ายทอดหรือเผยแพร่
- 2.5 การเลือกใช้สื่อของปราชญ์ในการเผยแพร่ภูมิปัญญา
- 2.6 การตรวจสอบผลจากการสื่อสารกลับ (Feedback)
- 2.7 ทักษะการประยุกต์ใช้ สื่อใหม่ (New Media) ในการเผยแพร่ภูมิปัญญาของปราชญ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Dept. Interview) เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะของปราชญ์เกษตร และกลยุทธ์การสื่อสารในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของปราชญ์ชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรี โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. สถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ขึ้นอยู่กับการนัดหมายและความสะดวกของปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้วิจัยอาศัยเข้าร่วมกับทีมงานของหน่วยส่งเสริมการเกษตรจังหวัดจันทบุรี ในการจัดกิจกรรมร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน เช่น กิจกรรมวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) โดยเข้าศึกษากระบวนการสื่อสารของปราชญ์จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยจัดบันทึกพร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยทำการแนะนำตัวและทำความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างก่อน ด้วยการพูดคุยและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจ
4. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมกับประเด็นคำถามที่สร้างไว้

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบหลากหลายวิธี คือ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทั้งหนังสือ ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการนำแนวคิด ทฤษฎีมาเป็นกรอบในการคิดประเด็นคำถามมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งในส่วนของข้อมูลที่ ได้จากการสัมภาษณ์นั้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ความเป็นจริงและน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยและรู้สึกเป็นกันเอง โดยการแนะนำตัว พูดคุยเรื่องทั่วไป ขณะเดียวกันก็อธิบายให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจถึงความสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้เมื่อกลุ่มเป้าหมายมีความไว้วางใจในตัวผู้วิจัยและเห็นความสำคัญของงานวิจัยนี้ ก็จะตั้งใจให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ไม่มีการปิดบัง ซึ่งข้อมูลที่ได้ก็จะเป็นความจริง ครบถ้วนสมบูรณ์และมีความถูกต้อง

2. ในขณะที่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยทดสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับสอดคล้องกับข้อสังเกตของผู้วิจัยหรือไม่ ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับมีความถูกต้องหรือไม่

3. เมื่อเก็บข้อมูลได้ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะทำการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดและจดบันทึกสนามทุกครั้ง เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ

4. ผู้วิจัยได้กำหนดให้การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกต การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสามารถนำข้อมูลในบางประเด็นที่เหมือนกันหรือเกี่ยวข้องมาเปรียบเทียบกันได้ ซึ่งจะเป็นการยืนยันได้ว่า ข้อมูลมีความถูกต้องเพียงใด

5. ผู้วิจัยยืนยันความถูกต้องของข้อมูลในขั้นสุดท้ายด้วยการให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) อ่านร่างรายงานการวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องทั้งข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลในส่วนที่ผู้วิจัยตีความวิเคราะห์ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาบันทึกในลักษณะบรรยาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไปซึ่งการวิเคราะห์จะใช้วิธีการดังนี้

การวิเคราะห์โดยจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ ซึ่งหลังจากได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำการจัดแบ่งชนิดข้อมูลเป็นหัวข้อตามความเหมาะสมแล้วจะพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลชนิดต่าง ๆ ที่แบ่งไว้ โดยหาประเด็นหลักและข้อสรุปร่วมของข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างแต่ละท่าน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบอุปนัย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบอุปนัย (Induction Analysis) นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกันและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหำการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี